рахунок банківських установ; покращення технічної інфраструктури наявних інститутів банківського регулювання та фінансування програмного забезпечення їх діяльності.

Література

1. Авилова А. Реформа банковской системы в Италии / А. Авилова // Проблемы теории и практики управления : сб. начн. трудов. – 2005. – № 3. – С. 59-65.

2. Баранецький І. Світова фінансова криза: перші результати та уроки для України / І. Баранецький // Зовнішні справи : наук. журнал. – 2008. – № 12. – С. 5-7.

3. Бус О.Б. Особливості організації банківського нагляду, контролю та регулювання в зарубіжних країнах / О.Б. Бус // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.2. – С. 163-172.

4. Сідак М.В. Правові статуси центральних банків у країнах Європи: порівняльний аналіз / М.В. Сідак // Науковий вісник Ужгородського національного університету : зб. наук. праць. – Сер.: Право. – 2010. – Вип. 14. – С. 351-357.

Кашпрук Ю.А. **Институциональное регулирование банковской деятельности: зарубежный опыт и возможности его имплементации в Украине**

Обобщен мировой опыт становления и современного состояния систем институционного банковского регулирования. Освещены признаки правовых статусов центральных банков некоторых стран Европы, Японии и США. Сформулированы выводы о возможности применения мирового опыта в отечественной практике институционального регулирования банковской деятельности в период посткризисного восстановления экономики.

Ключевые слова: институциональное регулирование банковской деятельности, регулирующие органы, Центральные банки, финансово-кредитные учреждения, финансово-экономический кризис, антикризисное регулирование.

Cashpruk Yu.A. **Institutional banking regulation: international experience and the possibility of its implementation in Ukraine**

The world experience of development and current state of systems of institutional banking regulation. The author attributes the legal status of the central banks of several countries in Europe, Japan and USA. Conclusions on the applicability of international experience in domestic practice, institutional banking regulation during the post-crisis recovery.

Keywords: institutional banking regulation, regulators, central banks, financial and credit institutions, financial crisis, crisis control.

УДК 336.71

Заст. директора з навч.-метод. роботи Є.І. Парфенюк, канд. екон. наук – Львівський інститут МАУП

РОЗВИТОК БАНКІВСЬКОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО КРЕДИТУВАННЯ РЕАЛЬНОГО СЕКТОРУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В ПІСЛЯКРИЗОВИЙ ПЕРІОД

Розкрито сутність і особливості інвестиційної діяльності вітчизняних банківських установ та їх інвестиційного кредитування реального сектору національної економіки. Проведено аналіз динаміки вкладень банків в інвестиційні активи в післякризовий період. На основі опрацьованого матеріалу запропоновано заходи щодо вдосконалення та розвитку інвестиційних послуг у сфері інвестиційного кредитування.

Ключові слова: банківське інвестиційне кредитування, інвестиції, реальний сектор, національна економіка, кризовий і післякризовий періоди.

Вступ. У національній економіці банківська система відіграє провідну роль, особливо у сфері формування фінансових ресурсів та їх спрямуванні в ті галузі та підприємства, які мають потребу в додаткових грошових коштах, тобто забезпечує управління та регулювання грошовими потоками. Адже зі зменшенням обсягів бюджетного фінансування ці грошові потоки можна скерувати в інвестиційне русло для прискорення розбудови ринкових відносин і на їх основі – сталого розвитку української економіки.

В умовах сучасного економічного розвитку України банківське інвестування набуває дедалі вагомішого значення, головним чином фінансового забезпечення розвитку реального сектору національної економіки, яке розкривається у формі банківського інвестиційного кредитування.

Цією проблемою досить виважено займаються як зарубіжні, так і вітчизняні вчені-економісти та економісти-практики. Найвідомішими в цих напрямах є праці В. Александрової, І. Бланка, Н. Бекера, В. Бернса, С. Валдайцева, В. Гейця, А. Гойка, В. Герасимчука, В. Голікова, С. Гріна, Л. Гітмана, С. Джонса, Д. Джонка, А. Загороднього, В. Захарченка, Г. Калитича, М. Колісника, В. Ковальова, М. Крупки, І. Лукінова, І. Михасюка, А. Омельченка, А. Пересади, П. Рогожина, Дж. Сороса, І. Тивончука, В. Шевчука та інших провідних вітчизняних і зарубіжних економістів.

Проте, попри досить значну кількість наукових праць і істотні досягнення в теорії та практиці управління інвестиційною діяльністю, особливо у сфері банківського інвестиційного кредитування, є низка питань, які залишаються ще не повністю дослідженими. На сьогодні дослідження цієї проблеми і її подальшого розвитку вимагають нових підходів і пошуку шляхів щодо вирішення цієї проблеми. Окрім цього, досить мало уваги в економічній літературі приділено банківському інвестиційному кредитуванню реального сектору національної економіки.

Метою дослідження є пошук можливостей вирішення цих проблем, які спрямовані на розвиток банківського інвестиційного кредитування реального сектору національної економіки, особливо в післякризовий період.

Виклад основного матеріалу. Міжнародний досвід свідчить, що найбільш ефективною господарською системою є та система, яка будується на принципах ринкової економіки з постійним стимулюванням і регулюванням з боку держави. Це ще більшою мірою стосується національної економіки, яка в нинішніх умовах бурхливо розвивається. Особливою сферою національної економіки є сфера підприємництва, яка досить чутлива до потреб ринку і мобільна в питаннях переорієнтації виробничих процесів. Проте на сьогодні суб'єкти підприємницької діяльності відчувають особливу потребу у фінансових ресурсах як для забезпечення виробничої (операційної) діяльності, так і для модернізації виробництва, забезпечення його продуктивним обладнанням, запровадження у виробничий процес нових і прогресивних технологій тощо.

Варто зауважити, що процес випуску продукції включає, зазвичай, два етапи. Перший – підготовчий, тобто створення виробничо-господарської системи, здатної виготовляти певну продукцію, яка має ринковий попит і забезпечує конкурентоспроможні показники якості та економічної доцільності.

Другий – безпосередньо виробничий, або його ще називають операційний. Сутністю операційної діяльності підприємницької структури є експлуатація створеної системи з метою виготовлення відповідного виду продукції. Якщо для забезпечення операційної діяльності підприємства в більшості випадків можна використовувати вже наявне обладнання та технологічні лінії або ж потрібна лише незначна реконструкція, то для підготовки нового виробництва необхідні значні фінансові ресурси – інвестиційні кошти. Це пояснюється тим, що якщо характер виробництва (операційної діяльності підприємства) – це виконання циклічно повторюваних процесів, пов'язаних, як уже зазначалося, з виробництвом певних партій продукції, то характер інвестиційної діяльності передбачає вирішення досить широкого кола різноманітних, але одноразових завдань, які пов'язані з розробленням самої продукції (товару), її конструкції (дизайну) та відповідних експлуатаційних характеристик, розробленням технологій її виготовлення, а також формуванням відповідної виробничої системи [5, 10, с. 4-8].

Характер матеріальних, трудових та інформаційних ресурсів, що забезпечують підготовку виробництва та безпосередньо виготовлення продукції, є також різними, як і різні господарські їхні результати. Якщо перший етап потребує для підготовки та організації виробництва лише відповідних витрат, то другий забезпечує отримання доходів і прибутку від реалізації виготовленої продукції [10, с. 9].

У сучасних умовах, умовах динамічного розвитку економіки, головною умовою конкурентоспроможності все більше стає не операційна, а інвестиційна діяльність. І, як показує досвід, лише ті фірми та підприємства досягають успіху, що створюють гнучкі досконалі та ефективні виробничі системи, які дають змогу у досить короткі терміни і без істотних витрат переходити від виробництва одних видів продукції на інші.

Бажання суб'єктів підприємництва досягти значних конкурентних переваг перевищує зростання їхньої уваги до інвестиційної сфери діяльності. Про це свідчать дослідження вчених та економістів, сучасні наукові публікації, а також різноманітні нормативні документи, які спрямовані на поліпшення інвестиційних процесів [1, 2, 13]. Розглядаючи статистику інвестицій, бачимо, що, здебільшого, власні кошти підприємницькі структури витрачають на реорганізацію виробництва, придбання більш ефективного устаткування та обладнання, а на інвестиційні потреби залучають відповідні кошти, які в кілька разів перевищують обсяги коштів, потрібних на модернізацію виробництва. Розвиток підприємництва для формування вітчизняного конкурентного середовища, де в останні роки ринкові відносини потребують особливої динамічності, є досить істотним і важливим елементом.

Водночас, системний і динамічний розвиток підприємництва потребує постійної уваги з боку урядових структур, державних органів, місцевої влади та банківських установ у галузі його фінансового забезпечення. На необхідності посилення ролі банківської системи для розвитку підприємництва в державі наголосив Президент України в Посланні до Верховної Ради "Європейський вибір. Концептуальні засади стратегії економічного і соціального розвитку України на 2002-2011 роки" [12]. Особливість та актуальність розвитку малого підприємництва зумовлюється, зокрема, тим, що сьогодні саме підприємницькими структурами створюється основна частина валового внутрішнього продукту в країнах із розвиненою ринковою економікою, на які орієнтується українське суспільство [7, 14, с. 39].

Особливо важливою і необхідною умовою розвитку національної економіки є інвестиційна привабливість країни та інвестиційна активність суб'єктів підприємництва, які досягаються шляхом збільшення інвестиційних коштів та їх найбільш ефективного використання у стратегічних і пріоритетних галузях економіки, матеріального виробництва і соціальної сфери. Саме інвестиції сприяють успішному розвиткові виробництва, формують його потенціал на сучасній науково-технічній базі і визначають конкурентні позиції країни на світових ринках [6].

Варто зазначити, що вже сьогодні більшість вітчизняних суб'єктів підприємництва володіють необхідним технічним потенціалом, мають кваліфікований персонал і можуть успішно та ефективно розвивати своє господарство за умови залучення як внутрішніх (вітчизняних), так і зовнішніх (зарубіжних) інвестицій. Інвестиції, зазвичай, пожвавлюють ринки товарів і послуг, сприяють заходам макроекономічної стабілізації та дають змогу вирішувати соціальні проблеми перехідного періоду.

На сучасному етапі розвитку національної економіки, коли бюджетне фінансування підприємництва стрімко скорочується, для нормалізації трансформаційних процесів, поліпшення інвестиційного забезпечення підприємницьких структур невідкладним завданням в Україні на найближчу перспективу є залучення до інвестування ресурсів банківської системи, яка в ринковій економіці, як інвестиційний посередник, акумулює досить істотні обсяги тимчасово вільних грошових ресурсів та капіталів і заощаджень населення, які дають змогу банкам здійснювати досить значні інвестиційні вкладення в розвиток національної економіки, її стратегічні та пріоритетні галузі [8, 9, с. 265].

Основні фонди суб'єктів підприємництва відновлюються у процесі інвестиційної діяльності, тобто комплексу заходів і дій підприємництва, що спрямовані на відновлення засобів, і якщо обсягові інвестицій дорівнює обсяг амортизаційних нарахувань, відбувається просте відновлення [15, с. 13]. Звичайно, не завжди вистачає цих коштів для повного відновлення засобів. Це пов'язано з вартістю нового обладнання, а також із фізичним і моральним старінням. У такому разі для повного відновлення засобів (обладнання, устаткування тощо) потрібні додаткові інвестиційні кошти [11].

Такі обсяги інвестиційних коштів може насамперед забезпечити банківська система, яка покликана мобілізувати (залучити) вільні грошові ресурси як у суб'єктів господарської діяльності, так і в населення, і спрямовувати їх тим, кому ці кошти вкрай необхідні. Варто зазначити, що інвестиційна діяльність вітчизняних банківських установ проявляється в наданні банківськими установами суб'єктам підприємницької діяльності інвестиційних кредитів, які, на відміну від звичайного кредиту, що спрямовується в тимчасове користування на умовах повернення зі сплатою банківського відсотка, надають з метою отримання прибутку або ж досягнення соціального ефекту.

Банківські інвестиційні кредити наповнені особливим економічним змістом. Кредитні інвестиції в банку в мікроекономічному аспекті – з позиції банку як економічного суб'єкта – можна розглядати як окремий вид діяльності, у процесі якої банк кредитує за рахунок власних і залучених ресурсів інвестиційні процеси юридичних і фізичних осіб з метою отримання доходів.

Інвестиційну діяльність банківської установи в мікроекономічному аспекті розглядають як діяльність, у процесі якої банк виступає в ролі інвестора, вкладаючи інвестиційні ресурси на певний термін у створення або ж придбання реальних активів та купівлю фінансових інструментів із метою отримання прямих і непрямих доходів. Поряд із цим, інвестиційна діяльність установ має й інший аспект, пов'язаний із реалізацією їхніх макроекономічних завдань як фінансових посередників, які сприяють задоволенню інвестиційного попиту господарських структур. У макроекономічному аспекті інвестиційна діяльність спрямована на задоволення інвестиційних потреб суб'єктів підприємництва зокрема та економіки загалом.

Отже, як видно із зазначеного, банківські інвестиції мають подвійну природу. По-перше, інвестиційна діяльність окремого банку як економічного суб'єкта спрямована на збільшення його доходів і зростання ринкової вартості інвестиційних активів. По-друге, ефект інвестиційної діяльності в макроекономічному аспекті полягає в досягненні приросту суспільного капіталу, тобто зростання національної економіки [13]. Банківська система в економіці країни займає особливе становище, а уособлюючи одночасно роль позичальника і кредитора, відіграє важливу роль у русі капіталів та розвиткові реального сектору національної економіки [13].

Тенденції розвитку банківського інвестиційного кредитування в післякризовий період зазнали значних змін. Після динамічного щорічного зростання майже удвічі вкладень банківськими установами в інвестиційну діяльність протягом чотирьох докризових років (2005-2008 рр.) почали стрімко знижуватися (табл.).

Табл. Кредити, надані в реальний сектор вітчизняної економіки за 2006-2012 рр. (залишки коштів на кінець періоду, млн грн)

Період	Усього	Кредити в інвестиційну діяльність			
		усього	у тому числі за строками		
			до 1 року	від 1 року до 5 років	більше ніж 5 років
2006	160 503	16 582	1 339	15 243	**
2007	260 476	32 587	2 290	21 211	9 085
2008	443 665	66 263	4 096	41 409	20 757
2009	462 215	70 786	5 461	40 687	24 638
2010	500 961	71 643	7 421	34 403	29 819
2011	575 545	80 985	6 992	38 948	35 043
2012*	589 632	80 707	7 334	41 282	32 051

Примітки: * Дані на кінець серпня 2012 року. ** Дані до січня 2007 року включають кредити, надані зі строком погашення від 1 року до 5 років і більше ніж 5 років. *Джерело*. Сформував автор на основі [3, с. 107].

Так, на кінець 2009 р. обсяги кредитів, наданих в інвестиційну діяльність, сягали 70 786 млн грн, що становить лише 6,8 % щодо кінця 2008-го, а 2010 р. до 2009-го – тільки 1,2 % [4, с. 122].

Варто зауважити, що кредити, надані реальному секторові національної економіки, протягом 2009 р. зростали, але досить повільними темпами і за рік збільшилися лише на 43,9 млрд грн, або на 4,2 % (2008 р. зростання становило 183,2 млрд грн, або 70,3 %, а 2010-го висхідна динаміка кредитування спостерігалась упродовж усього періоду і за підсумками року вони зросли на 38,7 млрд грн, або на 8,4 %, що у два рази більше, ніж 2009-го). Аналогічна ситуація щодо кредитування реального сектору економіки спостерігалась і 2011 року.

Трохи кращою була картина у сфері кредитування 2012 р., коли динаміка кредитування реального сектору національної економіки істотно зросла і вже на кінець серпня 2012-го становила 589,6 млрд грн. Досить вагомо зросли обсяги кредитів, наданих в інвестиційну діяльність, широко інвестувалось будівництво житла і вже на кінець серпня 2012 року інвестиційне забезпечення житлової нерухомості сягло 34,4 млрд грн.

Зростання обсягів кредитування реального сектору національної економіки позитивно вплинуло на його показники. Так, випуск товарів та послуг (у ринкових цінах) зріс у 1,5 раза 2011 р. порівняно з 2010-м, валовий внутрішній продукт на кінець 2011 р. становив 1 747 967 млн грн, обсяг реалізованої промислової продукції – 1 120 325 млн грн, що майже на 25 % більше, ніж у кризовий 2009 р. Капітальні інвестиції 2011 р. досягли 259 932 млн грн і подолати досить стрімкий їхній спад у кризовий період (рис.).

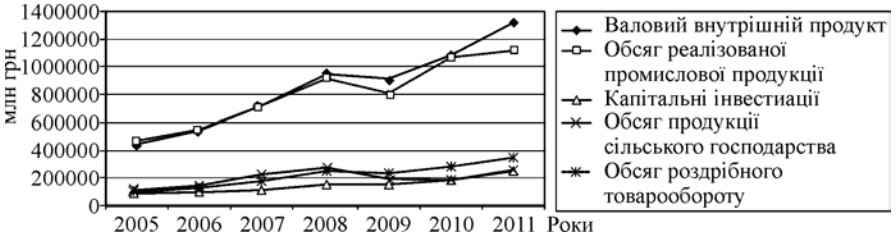

Рис. Обсяги валового внутрішнього продукту, продукції промисловості та сільського господарства, інвестицій, роздрібного товарообігу
(сформував автор на основі [4, с. 40])

Висновок. Отже, розвиток банківського інвестиційного кредитування реального сектору національної економіки позитивно позначається на основних економічних показниках країни. Зниження обсягів кредитування у кризовий період спонукало і зниження таких показників, як валовий внутрішній продукт, обсяги реалізованої промислової продукції та продукції сільського господарства, а також обсяги роздрібного товарообігу.

Література

1. Бербека В.Є. Напрями розвитку малого підприємництва в регіоні / В.Є. Бербека // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Мале та середнє банківництво в умовах становлення ринкової системи в Україні : зб. наук. праць. – Львів : Вид-во Ін-ту РД НАН України. – 2004. – Вип. 6 (L). – С. 448-457.

2. Бербека В.Є. Особливості розвитку малих підприємств регіону та їх інвестування / В.Є. Бербека // Регіональна економіка : наук.-практ. журнал. – Львів : Вид-во Ін-ту РД НАН України, 2003. – № 2. – С. 201-208.

3. Бюлетень Національного банку України: щомісячне аналітично-статистичне видання. – 2012. – № 10. – С. 107.

4. Бюлетень Національного банку України: щомісячне аналітично-статистичне видання. – 2011. – № 2. – С. 107.

5. Долішній М. Підприємництво в Україні: проблеми становлення та розвитку / М. Долішній, М. Козоріз, В. Мікловда, А. Даниленко. – Ужгород : Вид-во "Карпати", 1997. – 358 с.

6. Инвестиции : учебн. пособ. / под ред. д-ра экон. наук, проф. В.А. Слепцова. – М. : Изд-во "Юристъ", 2002. – 480 с.

7. Кондрашова М.В. Концепція регулювання інвестиційного середовища / М.В. Кондрашова // Інвестиції: практика та досвід. – 2007. – № 15. – С. 3-7.

8. Копилюк О.І. Інвестиційна діяльність банків України на рівні регіонів / О.І. Копилюк // Формування ринкових відносин в Україні. – 2007. – № 3. – С. 79-83.

9. Любунь О.С. Стратегія планування банківськими установами довгострокового кредитування промисловості / О.С. Любунь // Формування ринкових відносин в Україні. – 2009. – № 2. – С. 18-22.

10. Моделювання процесів інвестування капіталу : монографія / О.Г. Харічкін, А.М. Харченко. – Черкаси : Вид-ць Ю.А. Чабаненко, 2009. – 192 с.

11. Омельяненко О.А. Шляхи прискорення інвестування української економіки / О.А. Омельяненко // Формування ринкових відносин в Україні. – 2002. – Вип. 19. – С. 58.

12. Послання Президента України до Верховної Ради "Європейський вибір. Концептуальні засади стратегії економічного і соціального розвитку України на 2002-2011 роки". [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.rada.gov.ua.

13. Пшик Б.І. Фінансові інвестиції банків : навч. посібн. / Б.І. Пшик, О.М. Сарахман, Н.П. Дребот / за ред. канд. екон. наук, доц. Б.І. Пшика. – К. : Вид-во УБС НБУ, 2008. – 194 с.

14. Пятницька Г. Роль малого підприємництва в процесі розбудови національної економіки та підходи до розв'язання основної суперечності його розвитку / Г. Пятницька // Економіст : наук. журнал. – 2004. – № 9. – С. 38-41.

15. Федоренко В.Г. Міжнародне економічне співробітництво в інвестиційній сфері / В.Г. Федоренко, О.Л. Остапчук, Ю.Б. Пінчук // Інвестиції: практика та досвід. – 2004. – № 17. – С. 10-13.

Парфенюк Е.И. **Развитие банковского инвестиционного кредитования реального сектора национальной экономики в послекризисный период**

Раскрыты сущность и особенности инвестиционной деятельности отечественных банковских учреждений и их инвестиционного кредитования реального сектора национальной экономики. Проведен анализ динамики вложений банков в инвестиционные активы в послекризисный период. На основании проработанного материала предложены меры по совершенствованию и развитию инвестиционных услуг в сфере инвестиционного кредитования.

Ключевые слова: банковское инвестиционное кредитование, инвестиции, реальный сектор, национальная экономика, кризисный и послекризисный периоды.

Parfeniuk E.I. **Development of the Investment lending by the bank of the real sector of the National Economy in postcrisis period**

The essence and characteristics of the investment activities of domestic banks and investment lending to the real sector of the national economy. The analysis of the dynamics of investment banks in investment assets in the post crisis period. Based on the processed material proposed measures for improvement and development investment services in the field of investment lending.

Keywords: banks and investment lending, investment, real sector, national economy, crisis and post-crisis period.

УДК 336.71.078.3

Доц. О.І. Скаско[1], канд. екон. наук;
проф. М.І. Крупка[2], д-р екон. наук

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ КОНТРОЛЮ БАНКІВ

Розглянуто рівень довіри до інституцій контролю банків, фактори, які відіграють стратегічну роль у формуванні системи контролю банків: відновлення репутації банків перед вітчизняними інвесторами банків – фізичними та юридичними особами; відновлення керованості (управління) банківською системою; реформування законодавчих вимог до функціонування, насамперед зовнішнього аудиту, рейтингових агентств та банківського нагляду Національного банку України.

Ключові слова: банківський нагляд, внутрішній контроль, довіра до банків, зовнішній аудит, рейтинг.

Постановка проблеми. Стратегія є певною моделлю досягнення цілей та формування шляхів їх досягнення. Поняття "стратегія" має військове походження та означає "мистецтво ведення військ у бою" та в сфері економічних досліджень і на практиці почало застосовуватись з середини XX ст. як адекватна реакція на нові умови функціонування банківських установ, зростання значущості зовнішніх факторів на її життєдіяльність шляхом формування узгодженого напряму розвитку чи протидії впливам.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Глибокі наукові дослідження з цієї тематики відображені у працях І. Ансоффа, А. Чандлера, Г. Мінцберга, М. Мартиненка, С. Оборської, Ю. Ремиги, З. Шершньової та ін. Водночас у наукових дослідженнях визначення сутності стратегії до сьогодні є дискусійним, оскільки частина науковців вважає її процесом, інші – результатом діяльності.

Метою дослідження статті є формування основних напрямів розвитку системи контролю банків в Україні, які сприятимуть прогресивному розвитку банківської системи, відновленню її репутації та здатності протистояти негативним впливам глобалізацій них викликів.

Виклад основного матеріалу. Більшість банків прекрасно розуміють, що саме позитивна репутація, а також стандарти банківської етики, поряд з високим сервісом обслуговування, є гарантією тривалого і плідного співробітництва приватної особи або компанії з банком. Відповідно, репутація банківської установи є одним з найбільш важливих факторів збільшення вартості цього банку. Водночас репутацію формують такі фактори: а) етика бізнесу і відповідальність перед суспільством, б) коректність поведінки на ринку, в) сумлінність у виконанні договірних зобов'язань, г) рівень обслуговування та роботи з клієнтом, д) імідж банку, е) благодійна діяльність, ж) довіра партнерів, з) інформаційна відкритість, і) популярність.

Для банківських установ "закінчилася" епоха щорічного нарощення обсягів кредитування в рази. На сьогодні та тривалий час в майбутньому найактуальнішим напрямом (окрім стягнення проблемних кредитів) діяль-

[1] Львівський інститут банківської справи Університету банківської справи Національного банку України
[2] Львівський НУ ім. Івана Франка